

# Κάμερες στα Σχολεία: Διαχείριση Πολικότητας στην Εκπαίδευση

Καζαμία Παναγιώτα<sup>1</sup>, Λεκουρίτη Ευαγγελία<sup>1</sup>, Βεντίστα Ουρανία Μαρία<sup>1,2</sup>,  
Τζαγκουρνή Ευαγγελία<sup>3</sup>, Βεντίστα Κωνσταντίνα<sup>4</sup>  
[pkazamia@primedu.uoa.gr](mailto:pkazamia@primedu.uoa.gr), [evalech@primedu.uoa.gr](mailto:evalech@primedu.uoa.gr), [raniaventi@primedu.uoa.gr](mailto:raniaventi@primedu.uoa.gr),  
[ptpep678@edc.uoc.gr](mailto:ptpep678@edc.uoc.gr), [kventist@law.auth.gr](mailto:kventist@law.auth.gr)

<sup>1</sup> Μεταπτυχιακές Φοιτήτριες στο διδρυματικό πρόγραμμα ‘Εκπαιδευτική Τεχνολογία και Ανάπτυξη Ανθρωπίνων Πόρων’, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ και Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

<sup>2</sup> Διδάκτωρ

<sup>3</sup> Υποψήφια Διδάκτωρ, Τμήμα Προσχολικής Αγωγής, Πανεπιστήμιο Κρήτης

<sup>4</sup> Προπτυχιακή Φοιτήτρια, Τμήμα Νομικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

## Περίληψη

Η εγκατάσταση καμερών στα σχολεία ενδεχομένως να μπορούσε να διευκολύνει την επίλυση θεμάτων που προκύπτουν στην εκπαίδευση, όπως οι βανδαλισμοί στα σχολικά κτίρια και ο σχολικός εκφοβισμός. Όμως, το θέμα της εγκατάστασης και ορθής χρήσης τους στα σχολεία αποτελεί ακόμη ένα ιδιαίτερα αμφιλεγόμενο και επίμαχο ζήτημα το οποίο προκύπτει στην εκπαίδευση. Η παρούσα έρευνα αξιολογεί ένα εργαλείο Διαχείρισης Ανθρώπινου Δυναμικού και διαχείρισης ηγεσίας προκειμένου να εξετάσει εάν και κατά πόσο μπορούν να εγκατασταθούν κάμερες στα σχολεία και με ποιον τρόπο μπορεί να αξιοποιηθεί καλύτερα αυτή η τεχνολογία. Χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της Διαχείρισης Πολικότητας, η οποία αξιοποιείται από οργανισμούς ανά τον κόσμο ως η πλέον καταλληλότερη για επίλυση ζητημάτων στα οποία προκύπτει έντονη διαφωνία, η παρούσα ερευνητική εργασία εξετάζει τους δύο αντίθετους πόλους (χρήση καμερών και ουδεμία χρήση στα σχολεία) και προτείνει μια υβριδική λύση.

**Λέξεις κλειδιά:** κάμερες, διαχείριση πολικότητας, ασφάλεια, βανδαλισμοί, σχολικός εκφοβισμός

## Εισαγωγή

Η τεχνολογία αποτελεί ένα αξιόλογο εκπαιδευτικό εργαλείο, το οποίο φαίνεται να συμβάλει συν τοις άλλοις και στην επίλυση περαιτέρω προβλημάτων που προκύπτουν σε ευρύτερα εκπαιδευτικά πλαίσια (Genlott & Grönlund, 2016 · Salmerón, García, & Vidal-Abarca, 2018). Σε αυτό το άρθρο παρουσιάζονται κάποια ζητήματα τα οποία εντοπίζονται στο χώρο της εκπαίδευσης (Eisenbraun, 2007) και υπάρχει συζήτηση για το εάν και πώς μπορεί να αξιοποιηθεί καλύτερα η τεχνολογία προκειμένου να αντιμετωπιστούν ή να προληφθούν συγκεκριμένες καταστάσεις που προκύπτουν σε ελληνικά σχολεία.

Ένα από τα σύγχρονα ζητήματα που προκύπτουν ολοένα και πιο συχνά σε σχολικά πλαίσια ανά τον κόσμο είναι φαινόμενα σχολικού εκφοβισμού, με κάποια από αυτά να εκδηλώνονται και μεταξύ των ιδίων των μαθητών (Seo & Kruis, 2022). Τα περισσότερα ενδοσχολικού εκφοβισμού τα τελευταία χρόνια εμφανίζονται όλο και συχνότερα στις αναπτυγμένες χώρες (Martínez, Jurado, del Carmen Pérez-Fuentes, Márquez, Martín & Linares, 2021), μεταξύ αυτών και η Ελλάδα (Αρτέμη, 2014). Επιπλέον, αρκετές φορές η σχέση μεταξύ γονέων, μαθητών και εκπαιδευτικών είναι ιδιαίτερα τεταμένες, με τους πρώτους να προβαίνουν αρκετές φορές σε καταγγελίες εις βάρος εκπαιδευτικών ισχυριζόμενοι ότι έδειξαν αντιεπαγγελματική συμπεριφορά προς το παιδί τους (Θάνου, Γκόλια & Αναστασίου, 2020).

Ένα ζήτημα επίσης που απασχολεί τα σχολεία έχει να κάνει με τα έντονα φαινόμενα βανδαλισμού τόσο των σχολικών κτιρίων, όσο και του εξοπλισμού τους (Μπελογιάννη, 2009).

Δεν είναι λίγες οι φορές που σχολικά κτίρια γίνονται στόχος επίθεσης από εξωσχολικούς, παραβιάζονται και βανδαλίζονται τόσο αυτά όσο και ο εξοπλισμός τους με αρκετά υψηλό το συνολικό κόστος των ζημιών αυτών. Περιστατικά βανδαλισμών σε χώρες εκτός της Ελλάδας έχουν συζητηθεί βιβλιογραφικά (De Wet, 2004), αναδεικνύοντας το ζήτημα του βανδαλισμού ως ένα συχνό φαινόμενο που αξίζει να μελετηθεί. Συγκεκριμένα, στο Μεξικό και στις Ηνωμένες Πολιτείες περισσότερο από τα μισά σχολεία αντιμετωπίζουν σοβαρά φαινόμενα βανδαλισμού (Vilalta & Fondevila, 2018). Αν και είναι δύσκολη η συγκέντρωση τακτικών δεδομένων που αφορούν τους βανδαλισμούς στα σχολεία, λόγω του γεγονότος ότι καθένα από αυτά ορίζει διαφορετικά τον βανδαλισμό, το 1970 το κόστος του στις Ηνωμένες Πολιτείες υπολογίστηκε σε 200 εκατομμύρια δολάρια, ενώ το 1990 ανήλθε σε περίπου 600 εκατομμύρια δολάρια (Dedel, 2005).

Ενδεχομένως η τεχνολογία θα μπορούσε να προσφέρει μία λύση όσον αφορά τα ζητήματα του σχολικού εκφοβισμού και των βανδαλισμών. Αν και αυτά τα δύο ζητήματα μπορεί αρχικά να φαίνονται ασύνδετα, έρευνα με δεδομένα από 22.345 μαθητές από 249 σχολεία στο Μεξικό έδειξε ότι ο σχολικός εκφοβισμός και τα φαινόμενα βανδαλισμού συσχετίζονται θετικά (Vilalta & Fondevila, 2018). Επομένως, μπορεί να προταθεί μία κοινή λύση για τα δύο αυτά ζητήματα. Συγκεκριμένα, η χρήση καμερών για την πρόβλεψη αποκλινοσών συμπεριφορών δεν αποτελεί πρωτοτυπία, καθώς έχει προταθεί ή και αξιοποιηθεί παγκοσμίως σε διάφορες περιπτώσεις (Piza, Caplan, Kennedy & Gilchrist, 2015). Με το κόστος του βανδαλισμού να παραμένει σε υψηλά επίπεδα, η τεχνολογία παρακολούθησης και βιομετρικών μετρήσεων, όπως τα δακτυλικά αποτυπώματα, ενδεχομένως μπορεί να φέρει τη λύση, αποτελώντας ένα μέσο πρόληψης και προστασίας. Με την βιομετρική τεχνολογία να βελτιώνεται ολοένα και περισσότερο, και με το κόστος της να μειώνεται σημαντικά ανά τα έτη, προβλέπεται πως θα αξιοποιείται σύντομα ευρέως σε σχολεία ανά τον κόσμο (Ireland, 2018). Έτσι, η εγκατάσταση καμερών στο ελληνικό σχολείο θα μπορούσε αντίστοιχα να βοηθήσει στην επίλυση τέτοιων ζητημάτων, πρακτική που χρησιμοποιείται ήδη σε Βρετανία (Hope, 2009) και σε άλλες αγγλοσαξονικές χώρες (Nemorin, 2017).

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με την τωρινή νομοθεσία, οι Δήμοι είναι υπεύθυνοι για την συντήρηση, καθαριότητα και φύλαξη των σχολικών κτιρίων (Νόμος 3463/2006). Σύμφωνα με το άρθρο 204 (παρ.8) του Νόμου 4610/2019 που πραγματεύεται θέματα πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης “η καταγραφή ήχου ή εικόνας με συστήματα βιντεοεπιτήρησης εγκατεστημένα σε χώρους των δημόσιων σχολικών μονάδων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, κατά τη διάρκεια της λειτουργίας των μονάδων αυτών, απαγορεύεται”, ενώ είναι επιτρεπτή μόνο στο πλαίσιο άσκησης της αρμοδιότητάς τους για φύλαξη των σχολείων κατά το χρόνο μη λειτουργίας τους. Εφόσον αρμόδιος για την προστασία του χώρου είναι ο εκάστοτε Δήμος, ο Δήμος είναι υπεύθυνος επεξεργασίας δεδομένων, όπως αναφέρεται και στην απόφαση υπ’αρ. 21/2019 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.

Στο παρόν άρθρο, εξετάζεται αν και πώς μπορεί να γίνει η καλύτερη αξιοποίηση των καμερών στο ελληνικό δημόσιο σχολείο, προκειμένου να αντιμετωπιστούν υπάρχοντα ζητήματα σχολικού εκφοβισμού και βανδαλισμού στο σχολικό χώρο, αν όχι να αποφεύγονται, τουλάχιστον να περιορίζονται και να διαχειρίζονται καλύτερα αντίστοιχα περιστατικά. Αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει συμφωνία της εκπαιδευτικής κοινότητας ως προς το συγκεκριμένο θέμα και έτσι αποτελεί ένα ιδιαίτερα αμφιλεγόμενο ζήτημα. Το παρόν άρθρο επιχειρεί να συζητήσει το ζήτημα διεξοδικά και να προτείνει μία λύση που να μεγιστοποιεί τα θετικά της κάθε άποψης και να περιορίζει τα μειονεκτήματα.

## Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα

Η παρούσα έρευνα έχει ως σκοπό να διερευνήσει το θέμα της ορθής χρήσης των καμερών στο χώρο του σχολείου με στόχο την ανάδειξη μιας λύσης προκειμένου να μειωθούν τα συμβάντα σχολικού εκφοβισμού και βανδαλισμού των κτιρίων. Εφόσον βρεθεί αυτή η λύση έχει ως σκοπό να διαμορφώσει ένα σχέδιο δράσης που θα στοχεύει στη βέλτιστη αξιοποίηση των καμερών στο σχολείο. Πιο συγκεκριμένα, τα ερευνητικά ερωτήματα ήταν τα εξής: α) Μπορούν - και αν ναι, πώς μπορούν - να αξιοποιηθούν οι κάμερες στα σχολεία προκειμένου να αντιμετωπιστούν ζητήματα σχολικού εκφοβισμού και βανδαλισμών σχολικών κτιρίων; β) Δεδομένης της υφιστάμενης πόλωσης (Fisher, Higgins & Homer, 2021) που προκύπτει για το θέμα της ορθής χρήσης των καμερών στο σχολείο, ποιο μπορεί να είναι το σχέδιο δράσης που να αξιοποιεί θετικά τις απόψεις της σχολικής κοινότητας;

## Μεθοδολογία

Το ζήτημα της τοποθέτησης ή μη καμερών στα σχολεία αποτελεί ένα θέμα το οποίο εμφανίζει έντονη πολικότητα στην εκπαιδευτική κοινότητα. Παρουσιάζονται δύο αντίθετες απόψεις για αυτό το θέμα (Birnhack & Perry-Hazan, 2020 · Fisher, Higgins & Homer, 2021 · Hope, 2009 · Rooney, 2010). Κάποιοι υποστηρίζουν ότι οι κάμερες είναι χρήσιμες στα σχολεία για λόγους ασφαλείας ενώ κάποιοι θεωρούν ότι καταπατούν βασικά ανθρώπινα δικαιώματα. Έννοιες όπως η ασφάλεια και η προστασία εξισώνονται έμμεσα με τον έλεγχο και τις σχέσεις εξουσίας (Birnhack & Perry-Hazan, 2020 · Birnhack & Perry-Hazan, 2021 · Fisher, Higgins & Homer, 2021). Ωστόσο, η πλειονότητα των μαθητών θεωρεί την εγκατάσταση καμερών ως μια έκφραση δυσπιστίας ως προς το πρόσωπό τους. Αντίστροφα, η εμπιστοσύνη των μαθητών χάνεται σε ένα περιβάλλον που ενώ θα έπρεπε να νιώθουν οικεία, αυτό παύει, προκαλώντας τους συναισθήματα αποξένωσης (Birnhack & Perry-Hazan, 2020). Επομένως, κάποιοι υποστηρίζουν την εισαγωγή καμερών στα σχολεία και κάποιοι όχι. Ως θέμα που εμφανίζει έντονη πολικότητα, αναζητήθηκε μία μέθοδος για τη διερεύνηση τέτοιων ζητημάτων.

Η μέθοδος η οποία κρίθηκε ως κατάλληλη για την επίλυση αυτού του ζητήματος είναι η Διαχείριση Πολικότητας (Polarity Management), εργαλείο ηγεσίας που αξιοποιείται για τον εντοπισμό λύσης σε θέματα με έντονη πολικότητα (Johnson, 1992) και χρησιμοποιείται ευρέως σε οργανισμούς πάσης φύσεως από τις Διευθύνσεις Διοίκησης και Διαχείρισης Ανθρώπινων Πόρων. Αυτή η μεθοδολογία είναι κατάλληλη για την επίλυση προβλημάτων που βασίζονται σε αντιθετικές απόψεις, καθώς μπορεί να οδηγήσει στη διαχείριση της πολικότητας και αλλαγής σε έναν οργανισμό (Johnson, 1992). Σύμφωνα με αυτή τη μέθοδο, δημιουργείται ένας χάρτης πολικότητας και παρουσιάζονται τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του κάθε πόλου δημιουργώντας ένα συνεχές κύκλο στον οποίο δυναμικά συνδέονται τα στοιχεία του κάθε πόλου (Kaysner, Seidler & Johnson, 2017). Επιπρόσθετα, η Διαχείριση Πολικότητας μπορεί να θεωρηθεί ένα από τα βασικά εργαλεία συστημικής προσέγγισης στο χώρο της διοίκησης (Jacobs, 1990).

## Ερευνητικό Εργαλείο

Για τη διερεύνηση του σκοπού που αναφέρεται παραπάνω, αξιοποιήθηκε το εργαλείο της Διαχείρισης Πολικότητας (Johnson, 1992). Επιπρόσθετα, η Διαχείριση Ανθρώπινων Πόρων έχει στενή σύνδεση με την εκπαίδευση και γνωστικές θεωρίες (Jacobs, 1990). Επομένως, επιλέχθηκε ένα ζήτημα χρήσης τεχνολογίας σε εκπαιδευτικό πλαίσιο να εξεταστεί με ένα εργαλείο διαχείρισης ανθρώπινων πόρων που συνδέεται με τη διαχείριση ηγεσίας. Η προτεινόμενη μεθοδολογία αξιολογεί ενδελεχώς και τις δύο πλευρές με πολικότητα, καταγράφοντας τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των απόψεων που πρεσβεύουν, με

σκοπό τη διαμόρφωση μιας κοινής και υβριδικής λύσης, που προκύπτει δηλαδή και από τις δύο πλευρές. Πιο συγκεκριμένα, η μεθοδολογία λειτουργεί αντιπαραβάλλοντας τις προτάσεις και των δύο αντιμαχόμενων πλευρών, με τελικό σκοπό τη παραγωγική αξιοποίηση των απόψεων τους για τη διαμόρφωση νέων υβριδικών προτάσεων, που θα εξυπηρετούν και τις δύο πλευρές, κατευνάζοντας την πρωταρχική τους πολικότητα (Johnson, 1992).

### **Διεπιστημονικότητα**

Το παρόν άρθρο υιοθετεί προσέγγιση διεπιστημονική, συνδυάζοντας τη διοίκηση ανθρωπίνων πόρων με την εκπαίδευση γενικότερα και την αξιοποίηση της τεχνολογίας σε εκπαιδευτικά πλαίσια. Η διεπιστημονική προσέγγιση περιλαμβάνει διαφορετικές πτυχές για να δώσει μία ολιστική προσέγγιση. Μία τέτοια είδους προσέγγιση είναι κατάλληλη για θέματα, όπως αυτό που πραγματεύεται η παρούσα μελέτη, που δεν εμπίπτουν σε μία μόνο επιστήμη και συνεπώς δεν πρέπει να εξεταστούν από μία επιστήμη (Klein, 2004). Τέλος, το εργαλείο που επιλέχθηκε βασίστηκε στο συστημικό τρόπο σκέψης.

### **Περιγραφή Διαδικασίας Έρευνας**

Με βάση τη βιβλιογραφία που αφορά στην αξιοποίηση του εργαλείου της Διαχείρισης Πολικότητας (Beach & Joyce, 2009 · Peterson, 2017), στη χρήση του σε ποικίλους οργανισμούς και στην αξία που αυτό μπορεί να έχει για την επίλυση διαφωνιών, ακολουθεί μία διεξοδική συζήτηση του θέματος με στόχο την ανάδειξη μιας προτεινόμενης λύσης και σχεδίου δράσης. Η Διαχείριση Πολικότητας περιλαμβάνει τον εντοπισμό των δύο αντιθετων πόλων, τη δημιουργία του χάρτη πολικότητας με τους δύο πόλους να παρουσιάζονται με τα πλεονεκτήματα της κάθε θέσης (επάνω) και τα μειονεκτήματα (κάτω). Στη συνέχεια, προτείνονται ενέργειες για να ενισχυθούν τα πλεονεκτήματα και να αποδυναμωθούν και να περιοριστούν τα μειονεκτήματα και των δύο πλευρών. Τέλος, εντοπίζεται μία υβριδική λύση που τονίζει τα θετικά του κάθε πόλου και παράλληλα περιορίζει όσο το δυνατόν τα αρνητικά του.

### **Αποτελέσματα**

Υπήρχαν δύο αντιθετικοί πόλοι για αυτό το ζήτημα. Στον ένα πόλο υποστηρίζεται η εγκατάσταση και χρήση καμερών στα σχολεία, ενώ στον άλλο όχι (να μην υπάρχουν κάμερες στα σχολεία). Παρακάτω περιγράφονται τα στάδια για τη διαχείριση πολικότητας: η δημιουργία χάρτη πολικότητας, η ενίσχυση πλεονεκτημάτων και αποδυνάμωση μειονεκτημάτων και η κατάληξη σε μία υβριδική λύση.

### **Στάδιο 1: Δημιουργία χάρτη πολικότητας**

Δημιουργήθηκε χάρτης πολικότητας (Σχήμα 1), ο οποίος δείχνει τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα για κάθε πόλο. Για τη διαμόρφωση του χάρτη πολικότητας αξιοποιήθηκαν δεδομένα από την ξενόγλωσση βιβλιογραφία και εμπειρίες που απορρέουν από την εκπαιδευτική εμπειρία κάποιων μελών της συγγραφικής ομάδας, ως εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας στο ελληνικό δημόσιο σχολείο.

1ος Πόλος: Κάμερες Στα Σχολεία		2ος Πόλος: Όχι Κάμερες στα Σχολεία	
Πλεονεκτήματα (κάμερες)		Πλεονεκτήματα (όχι κάμερες)	
1.	Προστασία σχολικών κτιρίων από την είσοδο εξωσχολικών, καθώς και από φαινόμενα βανδαλισμών και κλοπών κατά τις ώρες μη λειτουργίας τους.	1.	Προστασία Προσωπικών δεδομένων
2.	Αποτελεσματικότερη επιτήρηση χώρων αυξημένης διέλευσης-συγκέντρωσης πληθυσμού π.χ. διάδρομοι, είσοδοι- έξοδοι- προαύλιο	2.	Δημιουργεί κλίμα εμπιστοσύνης
3.	Συνδρομή στη διερεύνηση ενός περιστατικού εντός του σχολικού χώρου με την παροχή αποδεικτικών στοιχείων	3.	Στο επίκεντρο είναι η μάθηση και όχι η ικανοποίηση προσδοκιών αυτών που παρακολουθούν τη διαδικασία.
4.	Σημαντικό εργαλείο για την παρακολούθηση περιστατικών σχολικού εκφοβισμού καθώς και άλλων ύποπτων ενεργειών	4.	Όταν δεν υπάρχει αυξημένη παρακολούθηση στα σχολεία, οι αποβολές των μαθητών είναι μειωμένες.
Μειονεκτήματα (κάμερες)		Μειονεκτήματα (όχι κάμερες)	
1.	Παραβίαση Προσωπικών Δεδομένων	1.	Οι μαθητές βρίσκονται εκτεθειμένοι σε φαινόμενα αντιεπαγγελματικής συμπεριφοράς εκπαιδευτικών που μπορεί να εμφανιστούν μέσα στη σχολική κοινότητα.
2.	Οι διευθυντές των σχολείων αξιολογούν το έργο των εκπαιδευτικών και την απόδοσή τους.	2.	Δυσκολία στην παρακολούθηση περιστατικών συγκρούσεων στο σχολείο
3.	Αύξηση πίεσης και άγχους των μαθητών	3.	Τα σχολικά κτίρια γίνονται στόχος σε εισβολές εξωσχολικών κατά τις ώρες μη λειτουργίας π.χ. βράδυ, σ/κ και περιόδους διακοπών.
4.	Με αυξημένη παρακολούθηση στα σχολεία οι αποβολές αυξάνονται και δυσανάλογα εις βάρος συγκεκριμένων ομάδων μαθητών.	4.	Η επιτήρηση μεγάλων χώρων σε συνδυασμό με μεγάλο αριθμό μαθητών καθίσταται δύσκολη.

Σχήμα 1. Χάρτης Πολικότητας

Όσον αφορά τον πρώτο πόλο, δηλαδή τα πλεονεκτήματα της εγκατάστασης καμερών στα σχολεία, βλέπουμε αναλυτικότερα ότι: Τα σχολεία προστατεύονται από την είσοδο εξωσχολικών καθώς και από φαινόμενα βανδαλισμών και κλοπών κατά τις ώρες μη λειτουργίας τους. Επίσης, χώροι που εμφανίζεται μεγάλη συγκέντρωση ή διέλευση μαθητών π.χ. διάδρομοι, προαύλια, είσοδοι-έξοδοι, μπορούν να επιτηρούνται αποτελεσματικότερα

(Squelch & Squelch, 2005). Οι κάμερες ασφαλείας συνδράμουν στη διερεύνηση ενός περιστατικού μέσω της παροχής αποδεικτικών στοιχείων (Cape, 2019). Τέλος, οι κάμερες ασφαλείας αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο για την παρακολούθηση περιστατικών bullying και άλλων ύποπτων ενεργειών. Η παραβατικότητα στα σχολεία αλλά και τα φαινόμενα σχολικού εκφοβισμού αποτελούν ένα ζήτημα ζωτικής σημασίας με το οποίο πολλά σχολεία έρχονται αντιμέτωπα καθημερινά (Smith, 2014). Η εγκατάσταση καμερών ασφαλείας αποτελεί ένα από τα μέτρα τα οποία πολλά σχολεία ανά τον κόσμο έχουν πάρει, προκειμένου να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο αυτό (Jennings, Khey, Maskaly & Donner, 2011).

Στα πλεονεκτήματα του δεύτερου πόλου βρίσκεται η προστασία των προσωπικών δεδομένων μαθητών και εκπαιδευτικών καθώς η λειτουργία βιντεοεπιτήρησης δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί κατά τις ώρες που ένα σχολείο είναι σε λειτουργία (Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, 2019). Επιπλέον, η απουσία καμερών από τις σχολικές αίθουσες, δημιουργεί κλίμα εμπιστοσύνης ανάμεσα σε μαθητές και δασκάλους, αλλά και στους γονείς (Walker, 2015). Όταν δεν υπάρχουν κάμερες η μάθηση βρίσκεται στο επίκεντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας και όχι η ικανοποίηση δασκάλων και διευθυντών, οι οποίοι μπορεί να παρακολουθούν τη διαδικασία και να αναμένουν συγκεκριμένα μαθησιακά αποτελέσματα και συγκεκριμένο τρόπο μάθησης, με αποτέλεσμα να παρεμβαίνουν στην εκπαιδευτική διαδικασία (Yorke, 2010). Τέλος, όταν δεν υπάρχει αυξημένη παρακολούθηση στα σχολεία, οι αποβολές των μαθητών είναι μειωμένες, σε σύγκριση με σχολεία που παρακολουθούν στενά τους μαθητές, με τις αποβολές σε αυτά τα σχολεία να είναι αυξημένες και μάλιστα εις βάρος συγκεκριμένων ομάδων μαθητών, σε σχέση με άλλες (Finn & Servoss, 2015).

Στα μειονεκτήματα του πρώτου πόλου βρίσκεται η παραβίαση των προσωπικών δεδομένων των μαθητών αλλά και των εκπαιδευτικών. Επιπλέον, ενώ οι κάμερες μπορούν να προστατέψουν τους εκπαιδευτικούς από ενδεχόμενη καταγγελία εις βάρος τους, έχει βρεθεί ότι μπορεί να βρεθούν στο στόχαστρο εξαιτίας των καμερών. Συγκεκριμένα, έχει βρεθεί ότι οι διευθυντές των σχολείων χρησιμοποιούν τις κάμερες για να ελέγξουν την απόδοση των εκπαιδευτικών. Για παράδειγμα, έρευνα με συνεντεύξεις σε σχολεία στο Ισραήλ έδειξε ότι ενώ οι διευθυντές δεν ανέφεραν καθόλου στο λόγο τους την παρακολούθηση δασκάλων με τη χρήση του CCTV, οι δάσκαλοι υποστήριξαν ότι οι διευθυντές χρησιμοποιούσαν το σύστημα παρακολούθησης για να κάνουν παρατήρηση στους δασκάλους για τη δουλειά τους (Perry-Hazan & Birnhack, 2019). Έτσι οι δάσκαλοι ανέφεραν ότι αναγκάζονταν να τροποποιούν τη συμπεριφορά τους επειδή νιώθουν συνεχώς εκτεθειμένοι και αισθάνονται ότι 'εξετάζονται' με ένα δυσάρεστο γι' αυτούς τρόπο, με αποτέλεσμα να αλλοιώνεται και η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ εκείνων και των διευθυντών. Πράγματι, κι άλλες έρευνες έχουν δείξει ότι οι δάσκαλοι τροποποιούν τη συμπεριφορά τους εξαιτίας των καμερών, αλλάζουν τις παιδαγωγικές τους πρακτικές, μειώνοντας τη δημιουργικότητα τους και αυξάνοντας το εξουσιαστικό ύψος τους για να ελέγξουν την τάξη και για να ικανοποιήσουν τις προσδοκίες από όσους παρακολουθούν το μάθημα μέσω καμερών (Boger, 2018). Ένα άλλο μειονέκτημα της χρήσης καμερών είναι ότι αυξάνεται η πίεση και το άγχος των μαθητών όταν νιώθουν ότι παρακολουθούνται. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα όταν παρακολουθείται το μάθημα. Όταν κατά την περίοδο του covid-19 οι μαθητές έπρεπε να κάνουν μάθημα εξ αποστάσεως, δόθηκε, σε κάποιο βαθμό, η ευκαιρία να εξετασθεί πώς αισθάνονται οι μαθητές όταν κάνουν μάθημα με χρήση κάμερας. Βρέθηκε ότι σε τάξεις μέσω Zoom οι μαθητές αγχώνονται ξέροντας ότι τους βλέπουν τόσα άτομα και νιώθουν άβολα, και προτάθηκε να επιτρέπεται στους μαθητές να κρατούν τις κάμερές τους κλειστές (Moses, 2020). Εάν αυτό ισχύει στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, τότε δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι μαθητές δεν θα αισθάνονται άβολα αν υπάρχει κάμερα που παρακολουθούσε και το μάθημα στο σχολείο τους. Επομένως, φαίνεται ότι όσον αφορά

το μάθημα η ύπαρξη καμερών μάλλον δημιουργεί μεγάλη πίεση στους μαθητές. Από την άλλη πλευρά, όταν εξετάζεται ο αντίκτυπος των καμερών στους μαθητές, όταν αυτές χρησιμοποιούνται για την ασφάλειά τους βρέθηκε ότι οι μαθητές θεωρούν ότι η ύπαρξη καμερών δημιουργεί κλίμα έλλειψης εμπιστοσύνης. Οι ίδιοι ισχυρίστηκαν ότι είναι πιο πιθανό να φερθούν παραβατικά αφού η ίδια η ύπαρξη καμερών δείχνει ότι τους φέρονται ως κάποιους που θα έκαναν μία παράβαση (Taylor, 2012). Επομένως, οι μαθητές δεν κρατούν θετική στάση ως προς την ύπαρξη καμερών, διότι τόσο η παρακολούθηση μαθήματος όσο και η παρακολούθησή τους γενικότερα φαίνεται ότι τους προκαλεί πίεση. Στα σχολεία στα οποία υπάρχουν κάμερες οι αποβολές μαθητών είναι περισσότερες και μάλιστα δυσανάλογα εις βάρος μαθητών που προέρχονται από συγκεκριμένες ομάδες. Συγκεκριμένα, βρέθηκε ότι οι λευκοί μαθητές τιμωρούνταν λιγότερο σε σχέση με άλλους (Finn & Servoss, 2015).

Όσον αφορά στα μειονεκτήματα του να μην υπάρχουν κάμερες στα σχολεία, οι μαθητές βρίσκονται εκτεθειμένοι σε φαινόμενα αντιεπαγγελματικής συμπεριφοράς εκπαιδευτικών που μπορεί να εμφανιστούν μέσα στη σχολική κοινότητα. Τέτοιου είδους συμπεριφορές εμφανίζονται όταν συγκεκριμένα όρια καταπατώνται από τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές τους. Οι εκπαιδευτικοί δε θα πρέπει να ξεπερνούν τα όρια της επαγγελματικής συμπεριφοράς και να περνούν σε πιο προσωπικές σχέσεις με τους μαθητές (Zarra & Ernest, 2016). Η παρακολούθηση εκδήλωσης φαινομένων επιθετικότητας και σχολικών συγκρούσεων καθίσταται δύσκολη. Τα σχολικά κτίρια γίνονται στόχος σε εισβολές εξωσχολικών κατά τις ώρες μη λειτουργίας π.χ. βράδυ, σ/κ και περιόδους διακοπών καθώς εκείνες τις χρονικές στιγμές και περιόδους έχουν παρατηρηθεί ότι εμφανίζονται σε μεγάλο ποσοστό τα φαινόμενα των βανδαλισμών (Dedel, 2005). Τέλος ένα ακόμη μειονέκτημα της απουσίας των καμερών είναι ότι η επιτήρηση μεγάλων χώρων σε συνδυασμό με μεγάλο αριθμό μαθητών καθίσταται δυσκολότερη.

## **Στάδιο 2: Ενίσχυση Πλεονεκτημάτων και Αποδυνάμωση Μειονεκτημάτων**

Ως προς την ενίσχυση των πλεονεκτημάτων σχετικά με την παρουσία των καμερών στα σχολεία προτείνονται τα εξής: η καθολική εγκατάσταση καμερών ασφαλείας στα σχολεία της χώρας θα μπορούσε να συμβάλει στην προστασία των κτιρίων από την είσοδο εξωσχολικών και από φαινόμενα βανδαλισμών. Ειδικότερα, οι κάμερες 360° τα τελευταία χρόνια αποτελούν ένα είδος αρκετά διαδεδομένο χάρη στις σημαντικές ιδιότητές τους, αφού μπορούν να καταγράφουν έναν χώρο σε όλο του το σύνολο και όχι ένα μέρος αυτού, ειδικότερα όσον αφορά τους μεγάλους χώρους π.χ. προαύλια ή αίθουσες (Reyna, 2018). Με αυτόν τον τρόπο μειώνεται το κόστος επιτήρησης καθώς με μία κάμερα μπορεί να καλυφθεί ένα μεγάλο μέρος των χώρων αυτών.

Οι κάμερες ασφαλείας συνδράμουν στη διερεύνηση ενός περιστατικού καθώς το καταγεγραμμένο αρχείο αποτελεί αποδεικτικό στοιχείο των γεγονότων. Τα δεδομένα συλλέγονται για να ενισχύσουν την έρευνα πάνω σε περιστατικά παραβατικών συμπεριφορών. Σε σχολεία στη Βρετανία που εγκαταστάθηκαν κάμερες ασφαλείας το αρχείο παρέμενε αποθηκευμένο για ένα μήνα, έτσι ώστε να μπορούν να διερευνηθούν περιστατικά που είχαν προκύψει σε παρελθοντικό χρόνο, αλλά και να αξιοποιηθούν τα καταγεγραμμένα δεδομένα ως αποδεικτικά στοιχεία για την επιβολή ποινών. Σε κάποιες περιπτώσεις το αρχείο με μορφή φωτογραφιών αξιοποιούνταν προκειμένου οι ίδιοι μαθητές, που ήταν υπεύθυνοι για κάποια παραβατική συμπεριφορά και αρνούνταν την εμπλοκή τους σε αυτή, να δουν τον εαυτό τους στην κάμερα ως απόδειξη των πράξεων τους (Hope, 2009).

Επιπλέον, στις περιπτώσεις όπου οι γονείς των παιδιών εξέφραζαν δυσπιστία ή δε γνώριζαν την παραβατική συμπεριφορά του παιδιού τους, το αρχείο χρησιμοποιούνταν ως αποδεικτικό στοιχείο για τα γεγονότα (Hope, 2009). Τέλος, για την παρακολούθηση

περιστατικών σχολικού εκφοβισμού καθώς και άλλων ύποπτων ενεργειών είναι σημαντικό να αναφερθεί, ότι η εγκατάσταση καμερών ασφαλείας σε Λύκεια του Σίδνεϋ οδήγησε στη μείωση κατά 70% φαινομένων bullying (Roy, 2019). Έχει παρατηρηθεί ότι τα μέρη στα οποία η εκφοβιστική συμπεριφορά εκδηλώνεται συχνότερα είναι η αυλή του σχολείου, οι τουαλέτες, οι αίθουσες διδασκαλίας και η διαδρομή από και προς το σχολείο (Κυπριακή Δημοκρατία, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2015). Το 2011 το Υπουργείο Δικαιοσύνης της Αμερικής κατέγραψε σε αναφορά του για τα περιστατικά σχολικού εκφοβισμού ότι σε ποσοστό περίπου 50% εκδηλώνονταν στους διαδρόμους και στις σκάλες των σχολείων, 33% στις αίθουσες διδασκαλίας, 22% στο προαύλιο και 12% στις τουαλέτες ή αποδυτήρια (De Voe & Hill, 2011).

Σχετικά με την ενίσχυση των πλεονεκτημάτων για την απουσία καμερών στα σχολεία, θα πρέπει η προστασία των προσωπικών δεδομένων των μαθητών και των εκπαιδευτικών να επιτευχθεί με ενίσχυση της υπάρχουσας νομοθεσίας με συγκεκριμένο πρωτόκολλο, ώστε να γνωρίζουν όλοι οι εμπλεκόμενοι, πότε, πώς και από ποιους αρμόδιους γίνεται η χρήση και επεξεργασία των δεδομένων τους. Επίσης, θα ήταν πολύ βοηθητικό για την εκπαιδευτική διαδικασία, να δίνονται ανώνυμα φυλλάδια αξιολόγησης του κάθε μαθήματος από τους εκπαιδευτικούς στους μαθητές ανά τρίμηνο, ώστε να υπάρχει αλληλεπίδραση για την πορεία του μαθήματος και να ενημερώνονται και οι εκπαιδευτικοί για το πώς βλέπουν οι μαθητές το μάθημα τους και ποια στοιχεία θα μπορούσαν να διαφοροποιήσουν, καθώς και προτάσεις αλλαγών από τους ίδιους τους μαθητές για τη διεξαγωγή του μαθήματος. Τέλος, προτείνεται οι αποβολές και οι τιμωρίες των μαθητών να αντικατασταθούν από εθελοντική εργασία στο χώρο του σχολείου, όπως παραδείγματα χάριν ενασχόληση με κηπουρική σε γωνιές του σχολείου (σε όποια σχολεία υπάρχει αυτή η δυνατότητα), καθάρισμα ή βάψιμο τοίχου του σχολικού κτιρίου και παροχή βοήθειας στα μαθήματα από μεγαλύτερους μαθητές σε μικρότερους την ώρα της ενισχυτικής διδασκαλίας.

Όσον αφορά την αποδυνάμωση των μειονεκτημάτων για την ύπαρξη καμερών, αρχικά πρέπει να επιλυθεί το θέμα της παραβίασης των προσωπικών δεδομένων. Τα προσωπικά δεδομένα των μαθητών πρέπει να προστατευθούν. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί αυτό το ζήτημα, μόνο αρμόδια άτομα πρέπει να έχουν πρόσβαση στο υλικό που καταγράφουν οι κάμερες. Αυτό πρέπει να γίνεται σε ιδιαίτερες περιπτώσεις όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο, όπως αν υπάρξει κάποιο περιστατικό σχολικού εκφοβισμού ή εάν υπάρξει καταγγελία εις βάρος κάποιου εκπαιδευτικού. Αυτό σημαίνει ότι ούτε οι διευθυντές θα μπορούν να έχουν πρόσβαση στο υλικό όποτε το θελήσουν. Όσον αφορά την πίεση που αισθάνονται μαθητές σε αυτές ή και σε άλλες συνθήκες, είναι απαραίτητο κάθε σχολείο να έχει ένα σχολικό ψυχολόγο. Ο σχολικός ψυχολόγος μπορεί να ενισχύσει συναισθηματικά τους μαθητές. Επίσης, πρέπει να διευκρινιστεί ο ρόλος των καμερών στα σχολεία σε γονείς και εκπαιδευτικούς. Πρέπει να υπάρχει ενημέρωση για τους σκοπούς και το πρωτόκολλο για την προστασία των δεδομένων. Τέλος, πρέπει να ληφθούν μέτρα για αμεροληψία στο σχολικό περιβάλλον σε όλα τα επίπεδα, όχι μόνο σε επίπεδο ποινών και αποβολών. Στα σχολεία πρέπει να υπάρχει σεβασμός, αποδοχή και εκτίμηση προς όλα τα άτομα που εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία. Για παράδειγμα, τα εργαστήρια δεξιοτήτων προσφέρουν μία καλή ευκαιρία για να εφαρμοστούν προγράμματα διαφορετικότητας και συμπεριληψης στην τάξη.

Ως προς την αποδυνάμωση των μειονεκτημάτων του να μην υπάρχουν κάμερες στα σχολεία, αρχικά οι μαθητές βρίσκονται εκτεθειμένοι σε φαινόμενα αντιεπαγγελματικής συμπεριφοράς εκπαιδευτικών που μπορεί να εμφανιστούν μέσα στη σχολική κοινότητα. Συνεπώς η αξιολόγηση κρίνεται σημαντικό να εφαρμοστεί και στον τομέα της εκπαίδευσης και ενδεχομένως οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται να περνούν από τακτικούς ελέγχους και να λαμβάνουν υποστήριξη ψυχικής υγείας. Επίσης, είναι αναγκαίο να τοποθετηθούν περισσότεροι Σχολικοί Ψυχολόγοι, έτσι ώστε να βρίσκεται υπό την εποπτεία τους μικρότερος



αριθμός μαθητών. Οι ίδιοι θα βρίσκονται σε άμεση συνεργασία με τους μαθητές, τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς. Οι Σχολικοί Ψυχολόγοι αποτελούν ένα αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Stojković, Bjekić & Zlatić, 2019). Τέλος, το Υπουργείο Παιδείας οφείλει να συνεχίσει να διοργανώνει ακόμα πιο συστηματικά επιμορφώσεις εκπαιδευτικών πάνω σε ζητήματα διαχείρισης συγκρούσεων. Η μη ύπαρξη καμερών στα σχολεία μπορεί να δυσχεραίνει την παρακολούθηση περιστατικών συγκρούσεων. Ένα σχολικό κτίριο προσεγμένο και περιποιημένο αποπνέει θετικότερο κλίμα για τους μαθητές. Επιπλέον, όσο μικρότερος είναι ο αριθμός μαθητών σ' ένα τμήμα τόσο καλύτερη μπορεί να είναι η διαχείριση των συγκρούσεων από τον εκπαιδευτικό. Η μείωση δηλαδή του αριθμού των μαθητών ανά τμήμα μπορεί να συνεισφέρει στον πιο αποτελεσματικό έλεγχο και στην πιο αποτελεσματική διαχείριση της τάξης (Χηνάς & Χρυσάφιδης, 2000). Για το ζήτημα της παρουσίας εξωσχολικών καθώς και για τους βανδαλισμούς των σχολικών κτιρίων είναι σημαντικό να τοποθετηθούν σχολικοί φύλακες κυρίως στις ώρες μη λειτουργίας τους όπως τις βραδινές ώρες καθώς και να υπάρχει 24ωρη φύλαξη τα Σαββατοκύριακα, τις αργίες και τις περιόδους των διακοπών. Επίσης, σε περίπτωση που τα σχολικά κτίρια βρίσκονται σε σημεία με χαμηλή φωταγώγηση ή σε πιο ερημικούς δρόμους είναι σημαντικό να τοποθετηθούν κατάλληλοι προβολείς περιμετρικά των κτιρίων. Η εφαρμογή των προαναφερθέντων μέτρων στα σχολεία σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη σε σχολεία της Αριζόνας έχει άμεση συσχέτιση με την ενίσχυση της ασφάλειας των σχολικών κτιρίων. Οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές δήλωσαν ότι η παρουσία σχολικών φυλάκων σε συνδυασμό με ειδικό φωτισμό και κλειδαριές ασφαλείας ενίσχυσαν τα μέτρα ασφαλείας των σχολείων (Bosworth, Ford & Hernadaz, 2011). Κλείνοντας, για την αποτελεσματικότερη επιτήρηση μεγάλων χώρων με έντονη διέλευση ή συγκέντρωση μαθητών προτείνεται η αύξηση του αριθμού των εφημερευόντων εκπαιδευτικών.

### **Στάδιο 3: Υβριδική Λύση**

Το τελευταίο στάδιο της διαχείρισης συγκρούσεων αποτελεί η ανάδειξη της υβριδικής λύσης. Μετά την παρουσίαση των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων των δύο θέσεων καθώς και των προτάσεων για ενίσχυση ή αποδυνάμωση αυτών, τα παραπάνω συνδυάζονται προκειμένου να εξαχθεί η υβριδική λύση. Η λύση αυτή θα ικανοποιεί και τις δύο θέσεις διατηρώντας τα πλεονεκτήματα της καθεμίας και περιορίζοντας τα μειονεκτηματά της.

Προτείνεται να εγκατασταθούν κάμερες στα σχολεία, αλλά η χρήση τους να γίνεται με συγκεκριμένους περιορισμούς και μόνο υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Κρίνεται αναγκαίο το Υπουργείο Παιδείας να επανεξετάσει και να επαναπροσδιορίσει όλα τα ήδη υπάρχοντα μέτρα προστασίας όλης της εκπαιδευτικής κοινότητας προκειμένου να περιορίσει φαινόμενα σχολικού εκφοβισμού και βανδαλισμού των σχολικών κτιρίων. Για την αποτελεσματικότερη φύλαξη των κτιρίων προτείνεται η πρόσληψη σχολικών φυλάκων. Επίσης, τα μέτρα ασφαλείας μπορούν να ενισχυθούν επιπλέον με την εγκατάσταση προβολέων εξωτερικών χώρων, συναγερμών και κλειδαριών ασφαλείας. Ταυτόχρονα, κρίνεται αναγκαίο τα σχολεία να ενισχυθούν με περισσότερους σχολικούς ψυχολόγους οι οποίοι θα συμμετέχουν στην υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων με θέμα τον σχολικό εκφοβισμό με στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου (Ali & Fatima, 2016). Επίσης, μπορεί να αυξηθεί ο αριθμός των εκπαιδευτικών που βρίσκονται σε εφημερία.

Εάν έπειτα από ένα εύλογο διάστημα συστηματικής εφαρμογής των παραπάνω μέτρων προστασίας τα φαινόμενα του σχολικού εκφοβισμού και των βανδαλισμών των σχολικών κτιρίων δεν έχουν μειωθεί, τότε προτείνεται η εγκατάσταση καμερών μόνο ως μέτρο προστασίας και κατά τη διάρκεια λειτουργίας του σχολείου. Είναι σημαντικό να εφαρμοστούν και να εξαντληθούν σε πρώτο επίπεδο ηπιότερα μέσα, όπως αυτά που

προαναφέρθηκαν, πριν εγκατασταθούν οι κάμερες (Ali & Fatima, 2016). Βέβαια, η τοποθέτηση των καμερών πρέπει να εφαρμοστεί σε ορισμένους μόνο χώρους του σχολικού περιβάλλοντος, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας στην οποία αναφέρεται και το άρθρο 14 παρ.2 του Νόμου 3917/2011. Συγκεκριμένα, τα βιντεοσκοπούμενα σημεία οφείλουν να αποτελούν ελευθέρως προσβάσιμους σε απροσδιόριστο αριθμό προσώπων ανοικτούς χώρους (περιφραγμένους ή μη) που τίθενται σε κοινή χρήση με νόμιμο τρόπο, σύμφωνα με το άρθρο 14 περ. β του ίδιου νόμου. Επομένως, οι σχολικές αίθουσες και οι κλειστοί χώροι δεν προτείνεται να συμπεριληφθούν σε αυτά τα σημεία.

Σε περίπτωση εγκατάστασης καμερών στο ελληνικό δημόσιο σχολείο, οποιοδήποτε αρχείο θα παραμένει αποθηκευμένο για καθορισμένο και εύλογο χρόνο και έπειτα θα διαγράφεται, όπως ορίζει και ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Δεδομένων (ΓΚΠΔ) περί δικαιώματος στη λήθη (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Δεδομένων, 2016). Τέλος, η πρόσβαση στο καταγεγραμμένο αρχείο δε θα είναι ελεύθερη. Οι διευθυντές και οι γονείς δε θα μπορούν να το χρησιμοποιήσουν ως τρόπο ελέγχου και αξιολόγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Αντιθέτως, αυτό θα είναι διαθέσιμο μόνο μετά από επίσημη καταγγελία (πχ. για σοβαρό περιστατικό σχολικού εκφοβισμού) και εισαγγελική εντολή. Επομένως, το υλικό που θα προκύπτει από το κλειστό κύκλωμα καταγραφής με κάμερες δεν θα χρησιμοποιείται για τη μετάδοση διδασκαλίας, ειδικά εφόσον τα ερευνητικά στοιχεία συνεχίζουν να δείχνουν ότι αυτό οδηγεί σε αύξηση του άγχους που αισθάνονται οι μαθητές. Επιπλέον, δε θα χρησιμοποιείται ως τρόπος αξιολόγησης των εκπαιδευτικών από την ηγεσία του σχολείου ή και τους γονείς διότι αυτό επηρεάζει αρνητικά την επίδοση του εκπαιδευτικού και το κλίμα εμπιστοσύνης.

Η προστασία των προσωπικών δεδομένων των μαθητών πρέπει να αντιμετωπίζεται σοβαρά, όσον αφορά τις κάμερες ειδικότερα αλλά και σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας του σχολείου γενικότερα. Για παράδειγμα, στον κανονισμό του σχολείου να ορίζεται ποιος είναι ο υπεύθυνος για τη συλλογή, χρήση και επεξεργασία των δεδομένων, ποια ημερομηνία διαγράφονται τα δεδομένα και πώς εξασφαλίζεται η προστασία τους. Σε περίπτωση εγκατάστασης καμερών, ο κανονισμός του σχολείου θα αναφέρει σε ξεχωριστή ενότητα τον τρόπο διαχείρισης των δεδομένων που προέρχονται από τις κάμερες (Hazan & Bernhack, 2016). Επίσης, πρέπει ο κανονισμός να αναφέρει ρητά και να υπάρχουν σχετικές πινακίδες που να δείχνουν σε ποια σημεία του σχολείου υπάρχουν κάμερες.

Επομένως, η εφαρμογή αυτής της υβριδικής λύσης έχει προεκτάσεις σε αλλαγές που πρέπει να γίνουν σε επίπεδο πολιτικής, απαιτώντας πιθανές τροποποιήσεις της νομοθεσίας, στη λειτουργία του σχολείου (πχ. με υπεύθυνους προστασίας προσωπικών δεδομένων), στο επίπεδο πρόσληψης προσωπικού (σχολικοί φύλακες και ψυχολόγοι) και σε εισαγωγή ειδικού τμήματος στο σχολικό κανονισμό για την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Ως προς την τοποθέτηση καμερών στα σχολεία προσαπαιτείται ο σχεδιασμός μιας εκπαιδευτικής καμπάνιας απευθυνόμενη σε μαθητές, εκπαιδευτικούς και γονείς με στόχο να διασαφηνιστεί ο ρόλος και η χρήση της κάμερας ως μέτρο ασφαλείας.

Πριν την εφαρμογή αυτής της υβριδικής λύσης θα μπορούσαν να διερευνηθούν οι στάσεις των εκπαιδευτικών ως προς αυτές τις αλλαγές και η άποψή τους για το αν και πώς θα μπορούσε να εφαρμοστεί στην πράξη και στο ελληνικό δημόσιο σχολείο. Επιπλέον, είναι σημαντικό να τονιστεί σε όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας ο λόγος που εγκαθίστανται οι κάμερες καθώς και το πόσο σημαντική είναι η διασφάλιση των δικαιωμάτων τους απέναντι στα νέα δεδομένα. Θα μπορούσαν να διερευνηθούν οι στάσεις μαθητών και γονέων αφού έχει γίνει μία ακριβής και λεπτομερής ενημέρωση ως προς τον τρόπο χρήσης καμερών στο ελληνικό δημόσιο σχολείο μόνο ως μέτρο ασφαλείας και με αυστηρά πρωτόκολλα.

Θεωρούμε ότι είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί η προστασία των προσωπικών δεδομένων, καθώς σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε εκπαιδευτικούς σε Ισραηλινά σχολεία ανέδειξε τρεις κατηγορίες εκπαιδευτικών ως προς τον τρόπο που αντιλαμβάνονται την ιδιωτικότητα των μαθητών κατά τη χρήση των καμερών στα σχολεία. Η πρώτη κατηγορία αφορά εκπαιδευτικούς που απορρίπτουν το δικαίωμα των μαθητών στην ιδιωτικότητα τους, με επιχειρήματα ότι οι τελευταίοι αδιαφορούν γι' αυτήν και ότι υπάρχει ανάγκη για πειθαρχία και έλεγχο. Η δεύτερη κατηγορία εκπαιδευτικών, αναγνωρίζει την επιθυμία και την ανάγκη των μαθητών για ιδιωτικότητα, ενώ η τρίτη ομάδα, συνδυάζει την ανάγκη για ιδιωτικότητα των μαθητών, μαζί με την δική τους, κυρίως στο πλαίσιο της τάξης. Κλείνοντας, τα ευρήματα έδειξαν ότι σχεδόν όλοι οι δάσκαλοι τόνισαν τη σημασία της δικής του προστασίας έναντι των καμερών, επικαλούμενοι την ανησυχία τους για εσφαλμένες ερμηνείες δραστηριοτήτων και ενεργειών μέσα στην τάξη (Perry-Hazan & Birnhack, 2021).

Η συμμετοχή όλων των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας είναι σημαντική για την επίτευξη της εκπαιδευτικής καινοτομίας σε τέτοια θέματα. Δεν αρκεί απλώς να ληφθούν αποφάσεις εκπαιδευτικής πολιτικής από την εκπαιδευτική ηγεσία. Οι απόψεις όλων των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας είναι σημαντική στο σχεδιασμό μίας τέτοιου είδους δράσης στην αρχή αλλά και κατά τη διάρκεια της εφαρμογής της, καθώς μπορούν να συνεισφέρουν στο σχεδιασμό από κάτω προς τα πάνω (bottom-up), που φαίνεται ότι επιτυγχάνει την καινοτομία για το δημόσιο τομέα (Boris, 2022).

## Περιορισμοί

Η παρούσα έρευνα φέρει ορισμένους περιορισμούς. Αρχικά, τα επιχειρήματα που αξιοποιήθηκαν για τη διαμόρφωση του Χάρτη Πολιτικότητας αντλήθηκαν από την ξενόγλωσση βιβλιογραφία, διότι εκεί έχει διερευνηθεί το θέμα των καμερών στα σχολεία και υπήρχαν διαθέσιμα ερευνητικά δεδομένα. Ενδεχομένως, όταν οι ίδιες δράσεις εφαρμοστούν στο ελληνικό πλαίσιο να μην επιφέρουν τα ίδια αποτελέσματα. Επιπρόσθετα, δεδομένου ότι τα προσωπικά δεδομένα προστατεύονται ισχυρότερα από τη νομοθεσία, η εφαρμογή οποιασδήποτε καινοτομίας σε αυτό τον τομέα, όπως και της προτεινόμενης υβριδικής λύσης, πρέπει διαρκώς να λαμβάνει υπόψη τη νομοθεσία και να εφαρμόζεται στα πλαίσια που η νομοθεσία το επιτρέπει. Για παράδειγμα, ένας προβληματισμός που προκύπτει είναι ότι ο ΓΚΠΔ θέτει συγκεκριμένες προϋποθέσεις για τη νόμιμη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ενός φυσικού προσώπου, όπως η συγκατάθεση του υποκειμένου στην επεξεργασία (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Δεδομένων, 2016). Επίσης, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι το σχολείο αποτελεί ταυτόχρονα χώρο εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό, αξίζει να αναφερθεί η πρόσφατη απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (European Court of Human Rights, 2017), σύμφωνα με την οποία, η διαρκής παρακολούθηση εργαζομένων κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους συνιστά υπέρμετρη παραβίαση του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και ως εκ τούτου δεν δύναται να γίνει επιτρεπτή.

## Συμπεράσματα

Αδιαμφισβήτητα η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας επηρεάζει όλους τους τομείς της κοινωνίας μας. Η αξιοποίηση της τεχνολογίας στην εκπαίδευση μπορεί να οδηγήσει στη βελτίωση της μαθησιακής διαδικασίας. Το παρόν θεωρητικό άρθρο εξέτασε αν είναι εφικτό να αξιοποιηθεί η τεχνολογία για την αντιμετώπιση ή και την πρόληψη δυσμενών καταστάσεων που αντιμετωπίζει η σχολική κοινότητα και κατά πόσο αποτελούν οι κάμερες ασφαλείας ένα ισχυρό μέτρο πρόληψης και αντιμετώπισης των βανδαλισμών των σχολικών κτιρίων και περιστατικών σχολικού εκφοβισμού. Αυτό το θέμα είναι φανερά αμφιλεγόμενο

με έντονη πολικότητα καθώς αρκετοί τίθενται υπέρ και αρκετοί κατά της χρήσης αυτών στα σχολεία. Χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της Διαχείρισης Πολικότητας η οποία εφαρμόζεται σε περιπτώσεις για ζητήματα που εμφανίζουν έντονες αντιθέσεις, επιχειρήσαμε να αντιπαραβάλλουμε τις δύο αντίθετες θέσεις, ώστε να καταλήξουμε στην υβριδική λύση, μια λύση δηλαδή που θα συνδυάζει τους δύο αντίθετους πόλους. Σύμφωνα με αυτή τη λύση και λαμβάνοντας υπόψη τα έως τώρα ερευνητικά δεδομένα, προτείνεται οι κάμερες να εισαχθούν στα σχολεία μόνο ως μέτρο ασφαλείας και όχι ως μέσο μάθησης και αξιολόγησης εκπαιδευτικού προσωπικού.

### Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Ali, S., & Fatima, F. (2016). Comparative analysis of safety and security measures in public and private schools at secondary level. *Journal of Socialomics*, 5(3), 159-169.
- Beach, P. G., & Joyce, J. (2009). Escape from flatland: Using polarity management to coach organizational leaders from a higher perspective. *The International Journal of Coaching in Organizations*, 7(2), 64-83.
- Birnhack, M., & Perry-Hazan, L. (2020). School surveillance in context: High school students' perspectives on CCTV, privacy, and security. *Youth & Society*, 52(7), 1312-1330.
- Birnhack, M., & Perry-Hazan, L. (2021). Differential rights consciousness: Teachers' perceptions of privacy in the surveillance school. *Teaching and Teacher Education*, 101(1), 1-12.
- Boger, T. (2018). *Watching our children electronically: A (Post)phenomenology of classroom management software in schools*. [Doctoral Dissertation]. University of Alberta.
- Borins, S. (2002). Leadership and innovation in the public sector. *Leadership & Organization Development Journal*, 23(8), 467-476.
- Bosworth, K., Ford, L., & Hernadaz, D. (2011). School Climate Factors Contributing to Student and Faculty Perceptions of Safety in Select Arizona Schools. *Journal Of School Health*, 81(4), 194 - 201.
- Cape, J. P. (2019). The level of security that the CCTV system provides in San Juan senior high school. *Ascendens Asia Journal of Multidisciplinary Research Abstracts*, 3(2N).
- Dedel, K. (2005). *School vandalism and break ins*. Guide No 35. Arizona State University.
- De Voe, F. J. & Hill, M. R. (2011). *Student Victimization in U.S. Schools Results From the 2009 School Crime Supplement to the National Crime Victimization Survey*. International Center For Education Statistics, U.S. Department of Education.
- De Wet, C. (2004). The extent and causes of learner vandalism at schools. *South African journal of education*, 24(3), 206-211.
- Eisenbraun, K. D. (2007). Violence in schools: Prevalence, prediction, and prevention. *Aggression and violent behavior*, 12(4), 459-469.
- European Court of Human Rights (2017). *Antović and Mirković v. Montenegro*. No 70838/13. Available at: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22002-11757%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22002-11757%22]})
- Finn, J. D., & Servoss, T. J. (2015). Security measures and discipline in American high schools. In D.J. Losen (ed). *Closing the school discipline gap: Equitable remedies for excessive exclusion* (pp. 44-58). Teachers college press.
- Fisher, B. W., Higgins, E. M., & Homer, E. M. (2021). School crime and punishment and the implementation of security cameras: Findings from a national longitudinal study. *Justice Quarterly*, 38(1), 22-46.
- Genlott, A. A., & Grönlund, Å. (2016). Closing the gaps—Improving literacy and mathematics by ICT-enhanced collaboration. *Computers & Education*, 99, 68-80.
- Hope, A. (2009). CCTV, school surveillance and social control. *British Educational Research Journal*, 35(6), 891-907.
- Ireland, L. (2018). Big brother goes to school: Privacy awareness and parental support for technological security measures. *Journal of Applied Security Research*, 13(3), 267-284.
- Jacobs, R. L. (1990). Human resource development as an interdisciplinary body of knowledge. *Human resource development quarterly*, 1(1), 65-71.

- Jennings, W. G., Khey, D. N., Maskaly, J., & Donner, C. M. (2011). Evaluating the Relationship Between Law Enforcement and School Security Measures and Violent Crime in Schools. *Journal Of Police Crisis Negotiations*, 11(2), 109-124.
- Johnson, B. (1992). *Polarity management: Identifying and managing unsolvable problems*. Human Resource Development Press.
- Kayser, C., Seidler, M., & Johnson, B. (2017). Paradox and Polarities: Finding common ground and moving forward together. In W. K. Smith, M. W. Lewis, P. Jarzabkowski, & A. Langley (eds). *The Oxford Handbook of Organizational Paradox* (pp. 547-570). Oxford University Press.
- Klein, J. T. (2004). Prospects for transdisciplinarity. *Futures*, 36(4), 515-526.
- Martínez, Á. M., Jurado, M. D. M. M., del Carmen Pérez-Fuentes, M., Márquez, M. D. M. S., Martín, A. B., & Linares, J. J. G. (2021). The complex nature of school violence: attitudes toward aggression, empathy and involvement profiles in violence. *Psychology research and behavior management*, 14, 575-586.
- Moses, T. (2020). *5 reasons to let students keep their cameras off during Zoom classes*. The Conversation.
- Nemorin, S. (2017). Post-panoptic pedagogies: The changing nature of school surveillance in the digital age. *Surveillance and Society*, 15(2), 239-253.
- Perry-Hazan, L., & Birnhack, M. (2018). The hidden human rights curriculum of surveillance cameras in schools: Due process, privacy and trust. *Cambridge Journal of Education*, 48(1), 47-64.
- Perry-Hazan, L., & Birnhack, M. (2019). Caught on camera: Teachers' surveillance in schools. *Teaching and teacher education*, 78, 193-204.
- Peterson, G. R. (2017). Polarity Management: A Functional Way to Handle Your Team's Dysfunction. *Kappa Delta Pi Record*, 53(1), 24-27.
- Reyna, J. (2018). The Potential of 360-Degree Videos for Teaching, Learning and Research, In *12th International Technology, Education and Development Conference Proceedings* (pp.1448-1454).
- Piza, E. L., Caplan, J. M., Kennedy, L. W., & Gilchrist, A. M. (2015). The effects of merging proactive CCTV monitoring with directed police patrol: A randomized controlled trial. *Journal of Experimental Criminology*, 11(1), 43-69.
- Rooney, T. (2010). Trusting children: How do surveillance technologies alter a child's experience of trust, risk and responsibility?. *Surveillance & Society*, 7, 344-355.
- Roy, D. (2019). *Opinion: Should schools put CCTV cameras in classrooms?*. The Educator Australia.
- Salmerón, L., García, A., & Vidal-Abarca, E. (2018). The development of adolescents' comprehension-based reading activities. *Learning and Individual Differences*, 61, 31-39.
- Seo, C., & Kruis, N. E. (2022). The impact of school's security and restorative justice measures on school violence. *Children and Youth Services Review*, 132, 106305.
- Smith, K. P. (2014). *Understanding School Bullying: Its Nature and Prevention Strategies*. Sage.
- Squelch, J., & Squelch, A. (2005). *Webcams in Schools: A Privacy Menace or a Useful Monitoring Tool*. Curtin University of Technology, Western Australia.
- Stojković, M., Bjekić, B., & Zlatić, L. (2019). Teachers' perceptions and expectations from a school psychologist. In D. Gordana (ed.) *Thematic Proceedia 'International Conference Days of Applied Psychology: Modern Age and Competencies of psychologists'* (pp. 59-75). University of Niš.
- Taylor, E. (2012). The rise of surveillance school. In K. Ball, K. Haggerty, & D. Lyon (eds). *Routledge Handbook of Surveillance Studies* (pp. 225-231). Routledge.
- Vilalta, C. J., & Fondevila, G. (2018). School vandalism in Mexico. *Journal of school violence*, 17(3), 392-404.
- Walker, T. (2015). *Cameras in the Classroom: Is Big Brother Evaluating You?* National Education Association.
- Yorke, A. J. (2010). *Teachers Hands up for CCTV in schools*. [Doctoral Dissertation]. University of Tasmania.
- Zarra, E. J. (2016). Addressing appropriate and inappropriate teacher-student relationships: a secondary education professional development model. *CLEARvoz Journal*, 3(2), 15-29.
- Αρτέμη, Ε. (2014). *Σχολικός εκφοβισμός. Μαθητές και εκπαιδευτικοί σε δράση και αντίδραση*. Αθήνα.
- Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (2019). *Απόφαση Αρ. 21/2019*. Ανακτήθηκε από: [https://www.dpa.gr/sites/default/files/2019-09/apofasi212019\\_0.pdf](https://www.dpa.gr/sites/default/files/2019-09/apofasi212019_0.pdf). (πρόσβαση 4/8/2022).
- Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Δεδομένων (2016). *Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων*

- αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/EK (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων). Document 32016R0679. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Θάνου, Κ., Γκόλια, Α. Κ., & Αναστασίου, Σ. (2020). Συγκρουσιακές σχέσεις μεταξύ γονέων και εκπαιδευτικών, η σχολική κουλτούρα και ο ρόλος του σχολικού διευθυντή. *Παιδαγωγική επιθεώρηση*, 68, 46-59.
- Κυπριακή Δημοκρατία (2015). Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Πρόληψη, αντιμετώπιση και διαχείριση περιστατικών σχολικού εκφοβισμού. Διαθέσιμο στο: [http://www.moec.gov.cy/dme/programmata/scholiki\\_paravatiktita/protokolla/odigos\\_diach\\_eirisis\\_scholikou\\_ekfonismou.pdf](http://www.moec.gov.cy/dme/programmata/scholiki_paravatiktita/protokolla/odigos_diach_eirisis_scholikou_ekfonismou.pdf), (πρόσβαση: 29/07/22).
- Μπελογιάννη, Μ. Π. (2009). Δρομολογώντας το ασφαλές σχολείο. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 128, 175-200.
- Νόμος 3463/2006, άρθρο 75, Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων. Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 114/Α'/8-6-2006).
- Νόμος 3917/2011, άρθρο 14, παρ. 2. Διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημόσιων δικτύων επικοινωνιών, χρήση συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους και συναφείς διατάξεις. Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας. (ΦΕΚ 22/Α'/21-2-2011).
- Νόμος 4610/2019, άρθρο 204, παρ.8. Συνέργειες Πανεπιστημίων και Τ.Ε.Ι., πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, πειραματικά σχολεία, Γενικά Αρχεία του Κράτους και λοιπές διατάξεις. Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 70/Α'/7-5-2019).
- Χηνάς, Π., & Χρυσοφίδης Κ. (2000). *Επιθετικότητα στο σχολείο - Προτάσεις για πρόληψη και αντιμετώπιση*. ΥΠΕΠΘ.